

CAPUT XCIV.

De certitudine divinæ providentiæ.

Difficultas autem quædam ex præmissis suboritur.

1. Si enim omnia quæ hic inferius aguntur, etiam contingentia, providentiæ divinæ subduntur, oportet, ut videtur, vel providentiam non esse certam, vel omnia ex necessitate contingere. Ostendit enim Philosophus in VI. Metaph. text. comm. VII. quod si omnem effectum ponimus habere aliquam causam per se, & iterum quod qualibet causa per se posita, necessarium sit effectum poni; sequeretur quod omnia futura ex necessitate eveniant. Si enim quilibet effectus habeat causam per se, quodlibet futurum erit reducere in aliquam causam præsentem, vel præteritam; ut si quæretur de aliquo, utrum sit occidendus à latronibus, huiusmodi effectum præcedit causa, scilicet occursum latronum: hunc autem effectum præcedit alia causa, scilicet quod ipse exivit domum: hunc autem adhuc alia, quod vult quærere aquam: quam quidem præcedit causa, scilicet sitis: & hæc causatur ex comestione falsorum, quæ jam est, vel fuit. Si ergo causa posita necesse est effectum poni, necesse est quod si comedat salsa, sitiat; & si sitit, quod velit quærere aquam; & si vult quærere aquam, quod exeat domum; & si exeat domum, quod occurrant ei latrones; & si occurrant, quod occidatur. Ergo de primo ad ultimum necesse est hunc comedentem salsa à latronibus occidi. Concludit ergo Philosophus non esse verum quod posita causa, necesse est effectum poni, quia aliqua causa est quæ potest deficere; neque iterum verum est quod omnis effectus habeat per se causam, quia quod est per accidens, scilicet istum volentem aquam quærere, occurrere latronibus, non habet aliquam causam. Ex hac ratione apparet quod non omnes effectus reducuntur in aliquam causam, per se præteritam, vel præsentem, qua posita, necesse sit poni effectum ex necessitate contingere. Vel ergo oportet dicere, quod non omnes effectus divinæ providentiæ subduntur, & sic divina providentia non est de omnibus, quod prius fuit ostensum; vel quod non est necessarium quod providentia posita, effectus ejus ponatur; & sic providentia non est certa, aut est necessarium quod omnia ex necessitate contingant; providentia enim non solum est in præsentem tempore, vel præterito, sed æterno, quia nihil potest esse in Deo non æternum.

2. Adhuc. Si divina providentia est certa, oportet hanc conditionalem esse veram: Si Deus providit hoc, hoc erit. Huius autem conditionalis antecedens est necessarium, quia est æternum. Ergo consequens est necessarium: oportet enim omnis conditionalis consequens esse necessarium cujus antecedens est necessarium; & hoc ideo quia consequens est sicut conclusio antecedentis. Quidquid autem ex necessario sequitur, oportet esse necessarium. Sequitur igitur, si divina providentia est certa, quod omnia ex necessitate proveniant.

3. Amplius. Si aliquid est provisum à Deo, puta quod talis sit regnator: aut ergo possibile est accidere quod non regnet, aut non. Si quidem non est possibile ipsum non regnare, ergo impossibile est ipsum non regnare: ergo necessarium est eum regnare. Si autem possibile est eum regnare, possibili autem posito, non sequitur aliquod impossibile; sequitur autem divinam providentiam deficere: non est igitur

impossibile divinam providentiam deficere. Aut igitur oportet, si omnia sint provisum à Deo, quod divina providentia non sit certa, aut quod omnia ex necessitate eveniant.

4. Item. Argumentatur sic Tullius in Lib. de divinatione II. ut refert Augustinus Lib. V. de civitat. Dei cap. IX. Si omnia à Deo provisum sunt, certus est ordo causarum. Si autem hoc verum est, omnia fato aguntur. Quod si omnia fato aguntur, nihil est in nostra potestate. Nullum est ergo voluntatis arbitrium. Sequitur ergo quod tollatur liberum arbitrium, si divina providentia sit certa, & eodem modo sequitur quod omnes causæ contingentes tollantur.

5. Præterea. Divina providentia causas medias non excludit, ut supra cap. LXXVII. ostensum est. Inter causas autem sunt aliquæ contingentes, & deficere potentes. Deficere igitur potest providentiæ effectus; non est igitur Dei providentia certa.

Oportet autem ad horum solutionem aliqua repetere ex his quæ supra posita sunt, ut manifestum fiat quod nihil divinam providentiam effugit, & quod ordo divinæ providentiæ omnino immutari non potest; nec tamen oportet quod ea quæ ex providentia divina proveniunt, ex necessitate cuncta proveniant.

Primo namque considerandum est, quod cum Deus sit omnium existentium causa, rebus omnibus conferens esse, oportet quod suæ providentiæ ordo omnes res complectatur: quibus enim esse largitus est, oportet quod & conservationem largiatur, & perfectionem in ultimo fine conferat. Cum autem in quolibet providente duo considerari oporteat, scilicet ordinis præmeditationem, & præmeditationis institutionem, in rebus quæ providentiæ subduntur (quorum primum ad cognoscitivam virtutem pertinet, aliud vero ad operativam) hoc inter utramque differt quod in præmeditando ordinem, tanto est providentia perfectior, quanto magis usque ad minima ordo providentiæ potest produci. Quod enim nos omnium particularium ordinem præmeditari non possumus circa ea quæ sunt disponenda à nobis, ex defectu nostræ cognitionis provenit, quæ cuncta singularia complecti non potest. Tanto autem unusquisque in providendo solertior habetur, quanto plura singularia præmeditari potest; cuius autem provisio in solis universalibus consisteret, parum de providentia participaret. Simile autem in omnibus operativis artibus considerari potest. Sed in hoc quod ordo præmeditatus rebus imponitur, tanto est dignior, & perfectior providentia gubernantis, quanto universalior est, & per plura ministeria suam explicat præmeditationem: quia & ipsa ministeriorum dispositio magnam partem provisi ordinis habet. Oportet autem quod divina providentia in summo perfectionis consistat: quia ipse est simpliciter & universaliter perfectus, ut in primo Libro cap. XXVII. ostensum est. In providendo igitur suæ sapientiæ præmeditatione sempiterna omnia ordinat, quantumcumque minima videantur; quæcumque vero rerum aliquid operantur, instrumentaliter agunt ab eo mota, & ei obtemperando ministrant, ad ordinem providentiæ ab æterno, ut ita dicant, excogitatum explicandum in rebus. Si autem omnia quæ agere possunt, necesse est ut in agendo ei ministrent; impossibile est quod aliquod agens divinæ providentiæ executionem impediatur, sibi contrarium agendo. Neque etiam possibile est divinam providentiam impediatur per defectum alicujus agentis, vel patientis, cum omnis virtus activa, & passiva sit in rebus secundum divinam dispositionem causata. Impossibile est etiam quod

impediatur divinæ providentiæ executio per providentis immutationem, cum Deus sit omnino immutabilis, ut supra Lib. I. cap. XV. ostensum est. Relinquitur ergo quod divina provisio omnino cassari non potest.

Deinceps autem considerandum est, quod omne agens intendit ad bonum, & melius quod potest, ut supra cap. III. ostensum est. Bonum autem, & melius non eodem modo considerantur in toto, & in partibus. In toto enim bonum est integritas, quæ ex partium ordine, & compositione relinquitur: unde melius est totum quod sit inter partes ejus disparitas, sine qua ordo, & perfectio totius esse non potest, quam quod omnes partes essent æquales, unaquæque earum perveniente ad gradum nobilissimam partis. Quælibet autem pars inferioris gradus in se considerata, melior esset, si esset in gradu superioris partis, sicut patet in corpore humano: dignior enim pars esset pes hominis, si oculi pulchritudinem, & virtutem haberet; corpus autem totum esset imperfectius, si ei pedis officium deesset. Ad aliud igitur tendit intentio particularis agentis, & universalis. Nam particulare agens tendit ad bonum partis absolute, & facit eam quanto meliorem potest; universale autem agens tendit ad bonum totius: unde aliquis defectus est præter intentionem particularis agentis, qui est secundum intentionem agentis universalis; sicut patet quod generatio foeminae est præter intentionem naturæ particularis, idest huius virtutis quæ est in hoc semine, quæ ad hoc tendit quod perficit conceptum quanto magis potest. Est autem de intentione naturæ universalis, idest virtutis universalis agentis ad generationem inferiorum, quod foemina generetur, sine qua generatio multorum animalium compleri non posset: & eodem modo corruptio, & diminutio, & omnis defectus est de intentione naturæ universalis, non autem naturæ particularis: nam quælibet res fugit defectum, tendit vero ad perfectionem quantum in se est. Patet ergo quod de intentione particularis agentis est quod effectus suus fiat perfectus quantumcumque potest in genere suo; de intentione autem naturæ universalis est, quod hic effectus fiat perfectus tali perfectione, puta perfectione masculi, ille autem perfectione foeminae. Inter partes autem totius universi prima distinctio apparet secundum contingens, & necessarium. Superiora enim in entibus sunt necessaria, & incorruptibilia, & immobilia: à qua quidem conditione tanto magis deficient, quanto in inferiori gradu constituuntur, ita quod infima corumpuntur quidem quantum ad esse suum, moventur vero quantum ad suas dispositiones: suos etiam effectus non de necessitate, sed contingenter producant. Quodlibet igitur agens quod est pars universi, intendit in quantum potest in suo esse, & naturali dispositione persistere, & suum stabilire effectum; Deus autem qui est universi gubernator, intendit quod effectum ejus hic quidem stabiliatur per modum necessitatis, hic autem contingenter, & secundum hoc diversas causas eis adaptat: his quidem necessarias, his autem contingentes. Cedit igitur sub ordine divinæ providentiæ non solum hunc effectum esse, sed hunc effectum esse contingenter, alium autem necessario; & secundum hoc quædam eorum quæ divinæ providentiæ subduntur, sunt necessaria, quædam vero contingenter, non autem omnia necessaria.

Patet ergo quod etsi divina providentia sit per se causa hujus effectus futuri, est etiam præsentis, &

(1) Al. desinat. (2) Al. aliud.

præteriti, magis autem ab æterno; non tamen sequitur, ut prima ratio procedebat, quod effectus sit de necessitate futurus: est enim divina providentia per se causa quod hic effectus contingenter proveniat, & hoc cassari non potest.

Ex quo etiam patet quod hæc conditionalis est vera: Si Deus providit hoc futurum, hoc erit: sicut secunda ratio procedebat. Sed sic erit sicut Deus providit illud esse futurum; providit autem illud esse futurum contingenter: sequitur ergo infallibiliter quod erit contingenter, non necessario.

Patet etiam quod hoc quod ponitur provisum esse à Deo ut sit futurum, si sit de genere contingentium, poterit non esse secundum se consideratum: sic enim provisum est ut sit contingens potens non esse: non tamen est possibile quod ordo providentiæ deficiat quin contingenter eveniat. Et sic tertia ratio solvitur. Unde potest poni quod iste non sit regnator, si secundum se consideretur; non autem si consideretur ut provisum.

Illud autem quod Tullius objicit, secundum præmissa frivolum apparet. Cum enim divinæ providentiæ non solum subdantur effectus, sed etiam causæ, & modi essendi, ut ex præmissis cap. LXXVII. & seqq. patet; non sequitur quod si omnia Dei providentia aguntur, nihil sit in nobis: sic enim sunt à Deo provisum ut per nos libere fiant. Neque etiam defectibilitas causarum secundarum, quibus mediantibus, effectus divinæ providentiæ producantur, certitudinem providentiæ potest auferre, ut quinta ratio procedebat; cum ipse Deus in omnibus operetur, & pro suo arbitrio voluntatis, ut supra cap. LXX. & seqq. ostensum est. Unde ad ejus providentiam pertinet ut causas defectibiles quandoque (1) sinat deficere, quandoque eas absque defectu conservet.

Ea vero quæ ad necessitatem provisorum à Deo possent assumi ex certitudine scientiæ, supra soluta sunt, quum de Dei scientia ageretur.

CAPUT XCV.

Quod immobilitas divinæ providentiæ utilitatem orationis non excludit.

Considerare etiam oportet, quod sicut divinæ providentiæ immobilitas necessitatem rebus provis non imponit, ita etiam nec orationis utilitatem excludit. Non enim ad hoc oratio ad Deum funditur ut æterna providentiæ dispositio immutetur (hoc enim impossibile est); sed ut aliquis (2) illud quod desiderat, assequatur à Deo.

1. Pii enim desiderii rationalis creaturæ conveniens est quod Deus assentiatur, non tamquam desideria nostra moveant immobilem Deum; sed ex sua bonitate procedit ut convenienter desiderata perficiat. Quum enim omnia naturaliter bonum desiderent, ut supra cap. XXIV. probatum est; ad supereminentiam autem divinæ bonitatis pertineat quod esse, & bene esse omnibus ordine quodam distribuat; consequens est ut secundum suam bonitatem desideria pia, quæ per orationem explicantur, adimpleat.

2. Adhuc. Ad movendum pertinet ut illud quod movetur, perducatur ad finem: unde & per eandem naturam aliquid movetur ad finem, & consequitur finem, & in eodem quiescit. Omne autem desiderium est quidam motus ad bonum, qui quidem non potest rebus inesse nisi à Deo, qui est per essentiam suam

suam bonis, & fons bonitatis: movens enim omne movet ad aliquid simile sibi. Ad Deum igitur pertinet secundum suam bonitatem quod desideria nostra convenientia, quæ per orationem explicantur, ad effectum convenientem perducatur.

3. Item. Quanto aliqua sunt propinquiora moventi, tanto efficacius impressionem moventis assequuntur: nam & quæ propinquiora sunt igni, magis ab ipso calefiunt. Substantiæ autem intellectuales propinquiores sunt Deo quam substantiæ naturales inanimatæ. Efficacior est igitur impressio divinæ motionis in substantiis intellectualibus quam in substantiis aliis naturalibus. Corpora autem naturalia in tantum participant de motione divina, quod naturalem appetitum boni consequuntur ex ea, & etiam appetitus (1) completionem: quod quidem fit, dum proprios fines consequuntur. Multo igitur magis intellectuales substantiæ desideriorum suorum, quæ per orationem suam Deo offerunt, impletionem consequuntur.

4. Amplius. De ratione amicitiae est quod amans velit impleri desiderium amati, in quantum vult ejus bonum, & perfectionem: propter quod dicitur, quod amicorum est idem velle. Ostensum est autem supra Lib. II. cap. xci. quod Deus suam creaturam amet, & tanto magis unamquamque, quanto plus de bonitate participat, quæ est primum & principale amatum ab ipso. Vult igitur impleri desideria rationalis creaturæ, quæ perfectissime divinam bonitatem participat inter ceteras creaturas. Sua autem voluntas est perfectissima causa rerum: est enim causa rerum per suam voluntatem, ut supra cap. xxiv. ostensum est. Ad bonitatem igitur divinam pertinet ut impleat desideria rationalis creaturæ sibi per orationem proposita.

5. Præterea. Bonum creaturæ derivatum est secundum quamdam similitudinem à bonitate divina. Hoc autem maxime commendabile in hominibus apparet, ut juste petentibus assensum non denegent: ex hoc enim vocantur liberales, clementes, misericordes, & pii. Maxime igitur hoc ad divinam bonitatem pertinet ut pias orationes exaudiat.

Hinc est quod dicitur in Psalm. cxxiv. 19. *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & salvos faciet eos*: & Math. vii. 8. *Dominus dicit: Omnis qui petit, accipit, & qui querit, invenit, & pulsanti aperietur.*

CAPUT XCVI.

Quod petitiones orantium non semper admittuntur à Deo.

NON est autem inconveniens, si quandoque petitiones orantium non admittantur à Deo.

1. Ea enim ratione ostensum est cap. præc. quod Deus desideria rationalis creaturæ adimplet, in quantum desiderat bonum. Quandoque autem contingit quod id quod petitur, non est verum bonum, sed apparet, simpliciter autem malum. Non est igitur talis oratio à Deo exaudibilis. Hinc est quod dicitur Jac. iv. 3. *Petit, & non accipit, eo quod male petit.*

2. Similiter autem ex hoc quod Deus ad desiderandum movet, ostensum est cap. præc. conveniens esse quod desideria impleat. Mobile autem ad finem motus non perducitur à movente, nisi motus conti-

(1) *Al. complexionem.*

nuetur. Si igitur motus desiderii per orationis instantiam non continetur, non est inconveniens, si oratio effectum debitum non sortiatur. Hinc est quod Dominus dicit Lucæ xviii. 7. *quoniam oportet semper orare, & non desicere*: & I. Thessal. v. 17. dicit Apostolus: *Sine intermissione orate.*

3. Rursus. Ostensum est loc. citat. quod Deus rationalis creaturæ decenter desiderium implet, in quantum ei appropinquat. Appropinquat autem quis ei per contemplationem, & devotam affectionem, & humilem, & firmam intentionem. Illa igitur oratio quæ sic Deo non appropinquat, non est à Deo exaudibilis. Unde in Psalm. cxi. 18. dicitur: *Respexit in orationem humilium*: & Jac. i. 6. *Postulet autem in fide, nihil hæsitans.*

4. Item. Ostensum est cap. præc. quod ratione amicitiae, Deus vota piorum exaudit. Qui igitur à Dei amicitia declinat, non est dignum ei oratio exaudiatur. Hinc est quod Prov. xxviii. 9. dicitur: *Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis*: & Isaia. i. 15. *Quum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim vestrae sanguine plene sunt.*

Ex hac autem radice procedit quod quandoque aliquis Dei amicus non exauditur, quando pro his rogat, qui non sunt Dei amici, secundum illud Hier. vii. 16. *Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem, & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te.*

Contingit autem quandoque quod aliquis ex amicitia denegat quod petitur ab amico, quia cognoscit hoc ei esse nocivum, vel contrarium ei magis expedire, ut Medicus infirmanti quandoque denegat quod petit, considerans quod non expedit ei ad salutem corporis consequendam. Unde cum ostensum sit quod Deus ex amore quem ad creaturam rationalem habet, ejus desideria impleat per orationem sibi propositam, non est mirandum, si quandoque eorum etiam quos præcipue diligit, petitionem non implet, ut impleat quod petenti magis expedit ad salutem, propter quod à Paulo stimulum carnis non amovit, quamvis hoc ter peteret, providens hoc ei esse utile ad humilitatis conservationem, ut habetur II. Cor. xii. unde & Math. xx. 22. quibusdam dicitur: *Nescitis quid petatis*: & Rom. viii. 2. dicitur: *Nam quid oremus sicut oportet, nescimus.* Et propter hoc Augustinus dicit in epist. xxxi. al. xx. xiv. ad Paulinum, & Therasiam: *Bonus Dominus, qui non tribuit sæpe quod volumus ut quod malleus, attribuat.*

Patet igitur ex præmissis quod eorum quæ fiunt à Deo, causa sunt orationes, & pia desideria. Ostensum est autem supra cap. xlii. quod divina providentia causas alias non excludit, quin potius ordinat eas ad hoc quod ordo quem apud se statuit, rebus imponatur; & sic causæ secundæ, providentiæ non repugnant, sed magis providentiæ exequuntur effectum. Sic ergo orationes apud Deum efficaces sunt, non tamen ordinem immutabilem divinæ providentiæ solvunt, quia & hoc ipsum quod tali petenti hoc concedatur, sub ordine divinæ providentiæ cadit. Simile est ergo dicere non esse orandum, ut aliquid consequamur à Deo, quia ordo suæ providentiæ est immutabilis, ac si diceretur, quod non esset ambulandum, ut perveniamus ad locum, nec comedendum ut nutriamur: quæ omnia patet esse absurda.

Excluditur ergo ex præmissis duplex error circa orationem. Quidam enim dixerunt nullum esse oratio-

tionis fructum: quod quidem dicebant tam illi qui negabant divinam providentiam omnino, sicut Epicuri, quam illi qui res humanas divinæ providentiæ subtrahebant, sicut aliqui Peripateticorum, nec non & illi qui omnia quæ providentiæ subsunt, ex necessitate contingere arbitrabantur, sicut Stoici. Ex his enim omnibus sequitur quod nullus sit orationis fructus, & per consequens quod omnis Deitatis cultus fiat in vanum: qui quidem error tangitur Malach. i. 14. *Dixistis, inquit, vanus est qui servit Deo: & quod emolumentum, quia custodimus præcepta ejus, & quia ambulavimus tristes coram Domino exercituum? Quidam vero è contrario divinam dispositionem veritabilem orationibus esse dicebant, sicut Aegyptii dicebant, quod fatum orationibus, & quibusdam imaginibus, sive subfumigationibus, sive incantationibus vertebatur: & ad hunc sensum pertinere videntur quædam quæ in Scripturis divinis dicuntur secundum id quod prima facie apparet ex eis: dicitur enim Isaia xxxviii. 1. quod Isaia ex mandato Domini dixit Ezechia Regi: *Hæc dicit Dominus: Dispone domui tuæ, quia moriturus tu, & non vires*: & post orationem Ezechia factum est verbum Domini ad Isaia dicens: *Vade, & dic Ezechia... Audivi orationem tuam... ecce ego adjiciam super dies tuos quindecim annos*: & Hierem. xvii. 7. dicitur ex persona Domini: *Repente loquar adversum gentem, & adversum regnum, ut eradicem, & destruiam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo quod locutus sum adversum eam, agam & ego pœnitentiam super malo quod locutus sum ut facerem ei*: & Joelis ii. 13. *Convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus, & misericors est, & præstabilis super malitiam. Quis scit, si convertatur, & ignoscat Deus? Hæc autem si secundum superficiem intelligantur, ad inconveniens ducunt.**

Sequitur enim primo quod voluntas Dei sit mutabilis: item quod aliquid ex tempore Deo adveniat: & ulterius quod aliqua quæ temporaliter in creaturis sunt, sint causa alicujus existentis in Deo: quæ sunt manifeste impossibilia, sicut ex superioribus patet. Adversatur autem auctoritatibus sacræ Scripturæ, quæ infallibilem continet veritatem, & expressam: dicitur enim Num. xxi. 19. *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur, nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet: locutus est, & non implebit?* & I. Reg. x. 29. *Triumphator in Israel non parces, & pœnitentia non flectetur: neque enim homo est, ut agat pœnitentiam*: & Malach. i. 6. *Ego Dominus, & non mutor.*

Si quis autem diligenter consideret circa prædicta, inveniet quod omnis error qui in his accidit, ex hoc provenit quod non consideratur differentia inter universalem ordinem, & particularem. Cum enim omnes effectus ordinem ad invicem habeant, secundum quod in una causa conveniunt, oportet tanto communiorem ordinem esse, quanto est universalior causa: unde ab universali causa, quæ Deus est, ordo proveniens necesse est quod omnia complectatur. Nihil igitur prohibet aliquem particularem ordinem vel per ordinationem, vel per aliquem alium modum immutari, est enim extra illum ordinem aliquid quod possit ipsum immutari: propter quod non est mirum, si Aegyptii, reducentes rerum humanarum ordinem in corpora celestia, posuerunt fatum ex stellis proveniens alicujus orationibus, & ritibus posse immutari: nam extra celestia corpora, & supra ea est Deus, qui potest celestium corporum impedire effectum qui in istis inferioribus ex-

illorum impressione secururus erat. Sed extra ordinem complectentem omnia non potest poni aliquid per quod possit ordo ab universali causa dependens everti: propter quod Stoici, qui in Deum sicut in causam universalem omnium ordinis rerum reductionem considerabant, ponebant quod ordo institutus à Deo nulla ratione possit immutari. Sed in hoc iterum à consideratione universalis ordinis recedebant, quod ponebant orationes ad nihil utiles esse, tamquam arbitrentur voluntates hominum, & eorum desideria (ex quibus orationes procedunt) sub illo universali ordine non comprehendi: cum enim dicunt, quod sive orationes fiant, sive non, nihilominus idem effectus sequitur in rebus ex universali ordine eorum, manifeste ab illo universali ordine vota orantium sequestrant: si enim hæc sub illo ordine comprehendantur, sicut per alias causas, ita & per hæc ex divina ordinatione aliqui effectus sequuntur. Idem ergo erit excludere orationis effectum, & communium aliarum causarum. Quod si aliis causis immobilitas divini ordinis effectus non subtrahit, neque orationum efficaciam tollit. Valent igitur orationes non quasi ordinem æternæ dispositionis immutantes, sed quasi sub tali ordine etiam ipsæ existentes. Nihil autem prohibet per orationum efficaciam aliquem particularem ordinem alicujus inferioris causæ immutari, Deo faciente, qui omnes supergreditur causas. Unde sub nulla necessitate ordinis alicujus causæ continetur; sed è converso omnis necessitas ordinis inferioris causæ continetur sub ipso quasi ab eo institutus. In quantum ergo per orationem immutatur aliquid de ordine inferiorum causarum instituto à Deo propter orationes piorum, dicitur Deus converti, vel pœnitere, non quod æterna ejus dispositio mutetur, sed quia mutatur aliquis effectus. Unde & Gregor. dicit, quod non mutat Deus consilium, quamvis quandoque mutet sententiam; non tamen illam quæ exprimit dispositionem æternam, sed illam sententiam quæ exprimit ordinem inferiorum causarum, secundum quem Ezechias erat moriturus, vel gens aliqua pro peccatis suis punienda. Talis autem immutatio sententiæ Dei, transumpta locutione, dicitur pœnitentia, in quantum Deus ad pœnitentis similitudinem se habet, cujus est mutare quod fecerat: per quem modum dicitur & metaphorice irasci, in quantum puniendo facit irascentis effectum.

CAPUT XCVII.

Quomodo divinæ providentiæ dispositio habeat rationem.

EX his autem quæ præmissa sunt, manifeste videtur, quod ea quæ sunt per divinam providentiam dispensata, sequuntur aliquam rationem.

Ostensum est enim cap. xci. quod Deus per suam providentiam omnia ordinat in divinam bonitatem sicut in finem; non autem hoc modo quod aliquid divinæ bonitati per ea quæ fiunt, accrescat, sed ut similitudo suæ bonitatis, in quantum possibile est, imprimatur in rebus. Quia vero omnem creaturam substantiam à perfectione divinæ bonitatis deficere necesse est, ad hoc ut perfectius divinæ bonitatis similitudo rebus communicaretur, oportuit esse diversitatem in rebus, ut quod perfecte ab uno aliquo representari non potest, per diversa diversimode perfectiori modo representaretur: nam & homo cum mentis conceptum uno vocali verbo videt sufficienter exprimi non posse, verba diversimode multipli-